

PROBLEM METODE U KATEHEZI

Božidar Nagy

Kako da prenosimo mladima poruku spase-
nja, kako da katehiziramo, koju metodu da sli-
jedimo da bi se mlade uspjelo oduševiti za Isu-
sa Krista, za religiozne vrijednosti? Ta i slična
pitanja postavlja gotovo svaki vjeroučitelj na
početku svojega katehetskog rada, odnosno na
početku svake školske godine ili nakon odre-
đenog razdoblja provedenog u katehizaciji
pogotovo ako ona nije donijela očekivanih plo-
dova. Ne ulazeći u tu veliku problematiku u
svim njezinim detaljima, o čemu su napisane
brojne studije, knjige i članci, ograničit ćemo se
samo na iznošenje određenih misli i razmiš-
ljanja kao prinos u traženju što bolje katehet-
ske metode.

Donosimo suvremeno iskustvo traženja me-
tode u katehezi slijedeći razmišljanja profesora
katehetskog pastora Claudia Bucciarellija na
Papinskom salezijanskom sveučilištu, što ih je
iznio u knjizi „Realtà giovanile e catechesi –
l'animatore e metodo”, Elle Di ci, 1976.

I. OSNOVNI ELEMENTI ZA METODU U KATEHEZI ZA MLADE

Polazimo od nekoliko teoloških i pedagoš-
kih premisa koje opravdavaju postojanje meto-
de u katehezi. Prvo, čin vjere kao slobodan

čovjekov odgovor Bogu koji mu se objavljuje
moguće je odgajati, moguće je služiti se narav-
nim pedagoškim sredstvima da bi taj slobodan
čovjekov čin, u kojem je nazočna i kompen-
ta nadnaravnog, tj. milost, došao do svoje pu-
nine i zrelosti. Drugo, cilj kateheze kao što je
to već odavno jasno i napose posljednjih godina
naglašavano nije samo prenošenje vjerskih isti-
na nego odgoj za vjeru, formiranje čovjeka vjer-
nika u njegovim životnim stavovima, u njego-
voj voljnoj dimenziji.

Odgajati za vjeru znači u konkretnome biti
„vjeran Bogu” i „vjeran čovjeku”, što ne smije
biti shvaćeno kao dualizam niti kao umjetno
podvrgavanje ljudskoga božanskome i božan-
skoga ljudskome već usklađivanje čovjeka u
Kristu. Teološko istraživanje daje nam danas
dovoljno razloga da prevladamo mogućnost
dualizma koji bi proizlazio iz potpunog suprot-
stavljanja Boga naspram čovjeku. Bog se naime
ne objavljuje „uz” čovjeka Isusa kao da bi Isu-
sovo božanstvo bilo poput nekog nadotuđe-
nja njegovog čovještva, nego se Bog objavljuje
u čovjeku Isusu kroz puninu njegova istinskog
čovještva što posebno biva očito u njegovoj
žrtvi na križu. Tu je božanstvo, čini se, potpu-
no skriveno no upravo u tom očitovanju Isu-
sova čovještva u svoj svojoj slabosti i nemoći
zbiva se u nadnaravnom planu otkupljenja

čovještva kao takvog odnosno svih onih bića koja su njime zaodjenuta, tj. cijelog čovječanstva gledanog kao pojedinca i kao cijele zajednice ljudi.

Vjernost Isusu Kristu, pravome Bogu i pravome čovjeku jest rješenje prividne dileme udaljenosti što postoji između Boga i čovjeka. Krist je u svojem utjelovljenju zaista ostvario osobno jedinstvo Boga s čovjekom i čovjeka s Bogom. Upravo u činjenici utjelovljenja nalazi metoda kateheze mladih svoju temeljnu pretpostavku.

Potreba metode u katehezi mladih proizlazi iz pastoralne antropologije koja se nadahnjuje i temelji na činjenici utjelovljenja Isusa shvaćenog kao mjesto gdje se ujedinjuje Kristovo otajstvo i otajstvo čovjeka poput utjelovljenja vjere u konkretnosti i svakodnevnosti, koje mladi čovjek proživljava, s pravom su sastavni dio katehetskih ciljeva i sadržaja. Konkretnost takvih situacija jest brašno u kvasac. Ne radi se dakle samo o intelektualnom naviještanju kršćanskih istina nego da se zajedno traži i predlaže novo značenje koje postiže ljudska stvarnost prema optici vjere imajući u vidu nazočnost Objavljene Riječi u toj ljudskoj stvarnosti. Osim preko objave, koju nam je donio Krist a iz stoljeća u stoljeće prenosi Crkva, Bog nam govori također iz svijeta, iz ljudskih osobnih iskustava. Ovdje se samo dotičemo, a da u njega ne ulazimo, velikog poglavlja o znakovima vremena što ih je Drugi vatikanski sabor uzeo u razmatranje i na njih upozorio kao na mjesta i trenutke kroz koje također govori čovjeku.

U toj perspektivi vjera, ukoliko je promatramo u ostvarivanju čovjekova svakidašnjeg života, ima tri momenta koji se međusobno mogu razlikovati iako se ne mogu razdijeliti, kao što se ne mogu jednostavno shvatiti niti kao tri uzastopna stadija. Radi se dakle o gledanju na stvarnost u svjetlu vjere, prijanjanju uz vjerske istine i potom o njihovom ostvarenju u konkretnosti života. Pod vizijom vjere smatra se promatranje dubine kroz površinu ljudskih događaja da bi se u njima prepoznala Božja ruka, njegova nazočnost. Njemu, Stvoritelju i Otkupitelju koji objavljuje cijelu egzistencijalnost, moramo dati svoj potpun pristanak da

bismo ga onda ostvarili u povijesti ljudi i u svakodnevnom životu.

Motivi u prilog metode za katehezu mladih

Gledati očima vjere, prijanjati uz vjeru i ostvarivati vjeru znači prelaziti iz posjedovanja vjerskih istina na proživljavanje vjere i taj proces uključuje u razvojnoj dobi mladog čovjeka odgojno posredovanje koje se ostvaruje upravo katehetskim metodama. One imaju za cilj da upute mladog čovjeka da prione uz vjeru i da je ostvaruje u svojem životu. Prema tome, dva su temeljna motiva koji zahtijevaju metodu u katehiziranju mladih.

a) Kateheza odgaja prije svega mentalitet, stav vjere, tj. onaj skup mišljenja i reagiranja koji u svakidašnjoj praksi običavamo nazivati iskustvom kršćanskog života. Sav svijet mladog čovjeka, što ga živi u svojim godinama često puta kao razjedinjen sa suprotnim tendencijama, ona nastoji okupiti oko središnje jezgre kršćanske poruke koja sav taj svijet objedinjuje dajući mu smisao i značenje. Za razliku od teologije, kateheza ima svoju originalnost s obzirom na svoju metodološku činjeničnost. Budući da se ipak koristi nekim elementima poučavanja i odgajanja, ona se usmjeruje prema traženju smisla, čitanju svakidašnjice u svjetlu vjere te završava u angažmanu uključenu i ostvarenu u pastoralnoj djelatnosti cijele crkvene zajednice.

Kad se proučavaju dokumenti crkvenog učiteljstva, iz njih proizlazi jasno shvaćanje Crkve koja katehizira ne samo po svemu onome što govori i čini nego i po onome što ona jest u svojoj eklezijalnoj stvarnosti. Metodološka dimenzija kateheze mladih poštuje narav crkvenog pastorala u koji je uključena. Premda se služi didaktičkim metodama i raznim ljudskim znanostima, očito je da se kateheza mladih ne može na njih svesti jer su to samo pomoćna sredstva prema cilju koji je jasno zacrtan, označen i postavljen od Kristova otkupiteljskog poslanja.

Svaki onaj koji se bavi katehezom zna da ne poučava u jednoj materiji ili školskoj disciplini, već da vrši određeno služenje i poslanje koje smjera da uspostavi odnos između čovjeka i

Isusa Krista. Prema tome, kateheza i njezina metoda ima samo posredničku ulogu između glavnih likova dijaloga, a to su Krist i čovjek. U tom smislu možemo tvrditi da se vrijednost metode u katehezi mjeri sa sposobnošću ukoliko uspijeva da se Riječ Božja istakne, omogućiti da se čuje u svojoj dinamičnosti i isto tako da probudi čovjekove naravne sposobnosti što se traže da prihvati i ostvari poziv što mu dolazi od Riječi Božje. Možemo ovdje navesti i jednu misao iz dokumenta talijanskih biskupa „Obnova kateheze” iz 1970.: „Ljubiti Boga znači pronaći čovjeka i služiti mu, i to cijelom čovjeku; a ljubiti čovjeka i pratiti ga znači naći Boga, nadnaravni cilj, počelo i razlog svake ljubavi.”

b) Drugi motiv koji opravdava potrebu metode u katehezi u dobi mladenaštva proizlazi iz promatranja subjekta kojemu su upravljani sadržaji kateheze. Ako kateheza želi odgovoriti cilju zbog kojega se vrši, mora poštivati narav (tj. kronološku i psihološku dob) i kulturu subjekta kojemu je upravljena. Dakle, treba se prilagoditi mogućnostima i stanju kako bi tako omogućila što lakšu asimilaciju, prihvaćanje i potom osobno izražavanje i življenje kršćanskog misterija.

Opredjeljenja što se odnose na metodu kateheze mladih

Ako je cilj kateheze da odgoji mladog čovjeka da on uzmogne promatrati ljudsku stvarnost očima vjere, ono što je u tom slučaju važno jest da se osvijetle odnosi između svakidašnjeg života sa svjetlom vjere. Prema tome, temeljne oznake metode za katehezu mladih nalaze u ovome svoj dubok razlog: mladi se čovjek obraća životu, a Bog mu odgovara ponudom Isusa Krista, gospodara i spasitelja života. Da se to može ostvariti, potrebno je sljedeće: između znakova kojima se obznanjuje Božje otajstvo i onih kojima saobraćaju mladi potrebno je stvoriti odnosno pronaći posebne znakove i tipičan jezik koji će mladi razumjeti, a preko kojega će im se moći prenijeti nadnaravna poruka o Bogu i njegovu otajstvu. Sami mladi trebaju biti protagonisti katehizacije. To znači da se kateheza ne čini „za” mlade, nego s njima i

uz njihovu pomoć. To pretpostavlja da svatko može izreći svoju riječ, da sav pedagoški proces bude dijaloški i komunikacijski. Sami katehisti trebaju sudjelovati u iskustvu mladih, zajedno s njima omogućiti da nađu svoj način izraza u proživljavanju vjere. Dakle, više nego učenje, kateheza mladih jest traženje smisla, slavljenje, angažman u obliku izgradnje kraljevstva Božjega, tj. onog veličanstvenog projekta pomirenja i sveopćeg promicanja općeljudskih vrijednosti. Stoga kateheza mladih teži da odjelotvori stvarnu plodnost evanđelja u povijesti ljudi sudjelujući u izgradnji Božjega kraljevstva što se u svojoj crkvenoj vidljivosti izgrađuje i živi u znaku diakonie-služnja, koinonie-zajedništva, što se naviješta u znaku kerigme-naviještanja i slavi u znaku liturgije. Prema tome, kateheza mladih daje prednost onim metodama koje su sposobne da aktualiziraju, ostvare i ponazoče osloboditeljsko značenje Isusa Krista, umrlog i uskrsnulog, koji ostaje nazočan u zajednici onih koji u nj vjeruju.

II. ANTROPOLOŠKA METODA ZA KATEHEZU MLADIH

Istraživanja su u pojedinim evropskim zemljama pokazala da bi kateheza za mlade imala daleko veći uspjeh kad bi se predložila kao „utjelovljena” poruka, tj. poruka koja bi osmišljavala svakidašnju problematiku s kojom se susreće mladi čovjek. Na ljestvici interesa mladi su u tom istraživanju na prvo mjesto postavili teme od općeljudskog interesa, dok su na posljednje mjesto bili postavljeni specifično vjerski problemi i teme. Ove indikacije bez sumnje imaju svoju težinu premda im se ne treba pripisivati apsolutna vrijednost, no ipak o njima sigurno treba voditi računa u katehezi. Ne radi se toliko o tome da se dovede u pitanje, imajući gornju problematiku u vidu, „tko” naviješta, već „kako” naviješta radosnu vijest kako bi ona postala znakovita za svačiji život. Prednost koju mladi daju ljudskim i društvenim problemima ne znači odbacivanje religioznog razgovora, već naglašava potrebu da se vjerskim sadržajima dade antropološka dimenzija i da se prema tome prilagodi metoda kateheze mladih. Čini se da mladi mogu prihvatiti govor o vjeri

tek ako je on postavljen u svojoj ljudskoj dimenziji s jedne strane, a s druge pak strane ukoliko se pokaže da se on rađa iz ljudske problematike, da je osvjetljava i daje joj duboko značenje uklapajući je u potpunu čovjekovu formaciju i njegov odgoj.

1. Motivacije koje opravdavaju antropološku metodu

Treba odmah razjasniti jedan nesporazum koji je dosta čest kod pastoralnih radnika: govoriti o antropološkoj metodi nipošto ne znači uporedo postavljati ljudsko iskustvo i religioznu dimenziju. Upotrebljavati antropološku metodu ne znači preći iz ljudske problematike na sadržaje vjere. Nema razloga da to prelaženje postoji jer kršćanska vjera nije litanijski niz vjerskih istina koje bi dolazile nakon ljudskih problema. Stoga ne postoji jedan „kraj” ili jedan „nakon”, nego jedan „iznutra”, tj. jedno unutarnje rasvjetljavanje ljudske egzistencije sa svjetlom Božje Riječi koja joj otkriva dubinsko značenje i smisao. Treba nadvladati raskorak dualističkog mentaliteta i omogućiti ispravnu integraciju antropologije i teologije. Odavle proistječe opravdanost dvije osnovne metodološke sheme u katehezi:

– antropološka shema koja slijedi uzlazni red: od egzistencije se ide prema njezinoj interpretaciji u svjetlu vjere.

– kerigmatska shema koja ima silazni karakter: od vjerskih navještaja prema njezinu antropološkom značenju.

Obje su ove metodološke sheme zakonite dokle god se ostvaruje ispravna integracija vjere i života, izbjegavajući rizike dualizma i redukcionizma; tj. dualizma ukoliko se shvaća kao da povijest spasenja i ljudska povijest idu, istina, zajedno, ali posve odijeljeno, te redukcionizma ukoliko bi ljudski element bio potpuno upijen i poništen od vjerskog elementa ili obratno. Očito je da između života i vjere odnosno između vjere i ljudskog oslobođenja mora postojati dijalektičko jedinstvo koje čini ove dvije datosti različitima, ali ne i odijeljenima.

Opredjeljenje za antropološku metodu u katehezi mladih, što ima također svoje rizike, proizlazi prije svega iz poštivanja potreba sub-

jekta kojemu je kateheza namijenjena kao i iz nastojanja da se nadiđe izvjesna jednostranost kerigmatske metode krivo shvaćene, koja se sastojala u tome da se navještaj radosne vijesti promatra kao nezavisna stvarnost u odnosu na život, što bi za posljedicu imalo postavljanje dviju stvarnosti jedne uz drugu, umjesto integracije života i vjere.

Obnovljeno shvaćanje objave općenito i posebno utjelovljenja zajedno sa suvremenom teološkom refleksijom omogućilo je prevladavanje mnogih dihotomija koje su se nalazile u rječniku katehetskog pastora. Dakle, objavu ne treba shvaćati kao statički doktrinalan polog, depozit vjerskih istina koji je našao svoj izraz u dogmatskim formulacijama i kao takav bio povjeren ljudima jednom zauvijek. Niti se povijest treba tumačiti kao ljudsko iskustvo u kojem se primjenjuju unaprijed predodređene sheme. Također nam „danas” Bog govori kroz život i kroz povijest. Povijest i ljudsko iskustvo jesu za Crkvu „locus theologicus”, teološko mjesto, izvor odakle se crpe elementi za razumijevanje osobnog poslanja.

Zadatak kateheze bit će dakle da u svjetlu Kristovu otkrije Riječ Božju koja je upisana u ljudsku povijest, u naše bivstvovanje i djelovanje. Talijanski biskupi u već spomenutom dokumentu iz 1970. godine „Obnova kateheze” kažu: „Zadatak je kateheze da pomaže vjernicima da tumače znakove vremena u svjetlu evanđelja na prikladan način svakom naraštaju. Riječ Božja treba svakome izgledati kao otvaranje osobnim problemima, kao odgovor na osobna pitanja, jedno širenje osobnim vrijednostima.” Prema tome, Božja Riječ u odnosu na mnogobrojne ljudske riječi nije nikakva zagonetka sadržaja što ih treba prelići u druge posude.

Međutim, svako ljudsko i povijesno iskustvo treba biti označeno stavom vjere. Vjeruje se u nešto ili u nekoga, što je temeljna motivacija našega iskustva i naše egzistencije. Tome „nečemu” ili „nekome” povijesno se odnosi i povjerava kao jednoj vrijednosti ili jednom iskustvu, za koje se unaprijed ne može reći kamo će nas odvesti, ali koji u isto vrijeme predstavljaju smisao, razlog, ideal naše svakidašnje povijesti i anticipira cilj prema kojem idemo.

Za nas kršćane povijesna točka prema kojoj se usmjeravamo jest Isus iz Nazareta. U vjerodostojnosti znaka Crkve Isusovo se svjedočanstvo pokazuje istinito i efikasno.

2. Vidovi antropološke metode u katehezi

Iz svega što je rečeno svijet i povijest postaju nezaobilazni sugovornici u razumijevanju, asimilaciji i stvarnom izražavanju vjere. Svijet, život, povijest, konkretno čovjekovo iskustvo određene situacije čine dio samih sadržaja kateheze. U tom smislu se antropološkoj metodi daje prednost u katehezi mladih i zbog toga jer nam se čini da više poštuje određeni interdisciplinarni pristup s raznim ljudskim znanjima kao plod čovjekovih traženja.

a) Kateheza kao tumačenje egzistencije

Kateheza promatrana u svojoj cjelovitosti, ne treba se nikad predstavljati kao neka indoktrinacija koja se nadodaje izvan uobičajenog tijeka života, nego kao otkrivanje dubokog smisla života, kao interpretacija postojanja, ljudske egzistencije u svjetlu Božje Riječi koja se objavila u Isusu Kristu. U takvom postavljanju nadilazi se poteškoća skoka koji se može primijetiti kad katehist od analize iskustva učinjena na neosoban, objektivan, religiozno neodređen način prelazi na govor o Bogu ispunjen iskustvom i egzistencijalnošću. Ako se ljudsko iskustvo i kršćanska vjera postavljaju jedna uz drugu kao da bi bile dvije stvarnosti iste naravi, ne samo da antropološku metodu čine neprihvatljivom nego se krivotvori ili jedna ili druga stvarnost.

b) Kateheza kao otkriće ljudskog viđenja vjere i vjerskog viđenja čovjeka

Da bi se ostvarila antropološki orijentirana kateheza, svaki katehist mora prije svega izvršiti osobnu integraciju svijeta vjere i konkretne stvarnosti ljudske egzistencije i to tako da sva otajstva vjere proživljava u njihovoj antropološkoj dimenziji i ujedno da svu zemaljsku egzistenciju promatra u njezinoj vjerskoj dimenziji.

Problem nije u tome da se u katehezu unese velika količina ljudskih vrijednosti, nego da se razumije i shvati da se religiozna vrijednost oduvijek nalazi u samom srcu ljudskog iskustva gdje je čovjek pozvan i suočen s apsolutnom i nadnaravnom stvarnošću. Temeljne čovjekove težnje i njegovi problemi nisu drugo nego u svojoj biti religiozni problemi. Religiozna dimenzija upisana je u samu ljudsku egzistenciju.

c) Kateheza potiče programiranje sadržaja koji su usredotočeni na čovjeka

U antropološkoj metodi kateheze kriterij programiranja ne oslanja se toliko na potrebu da ponudi određeni kvantitet nauka, nego u prvom redu ima u vidu konkretnu situaciju subjekta i njegove stvarne religiozne potrebe. To znači posvetiti pozornost prvenstvu osobe, subjekta nad objektom. Ne postoje u osobi kršćanski problemi, nego ljudski problemi koji se trebaju kršćanski interpretirati, tj. u svjetlu vjere. Antropologija dopušta da se razumije da temeljni problem rješenja smisla života nije da se prime spekulativni odgovori na teoretske probleme, nego da se susretne živi Bog koji spašava. U tom slučaju, kao što je očito, kateheza prestaje biti samo jedan školski predmet čije bi se programiranje zatvorilo samo u apstraktne školske teme.

d) Kateheza preuzima ljudsku stvarnost kao jedan od svojih izvora

Gledajući iz antropološke perspektive metode u katehezi, njezini izvori nisu više samo Sveto pismo i život Crkve nego događaji, iskustva, dokumenti što se ostvaruju u ljudskoj egzistenciji. To međutim ne znači da treba govoriti o čovjeku a zaboravljati Boga, nego da treba govoriti na vjerodostojniji i prikladniji način o smislu što ga Bog Isusa Krista želi dati čovjeku. Odatle i kritička uloga vjere koja nas podsjeća da je proročka evangeoska riječ dana čovjeku, ali nije odmjerena po mjeri njegovih tjelesnih osjećaja i želja.

. / .

*e) Kateheza usmjerava da se život shvati
i živi kao bogoslužje*

U sklopu integracije vjere i života s pravom se nalazi liturgijsko-sakramentalna stvarnost, temeljni oblik kršćanskog života. Kateheza također ima zadatak sakramentalno-liturgijske inicijacije, što je ima u odnosu na antropološku projekciju koju liturgija treba imati. Antropološko usmjerenje liturgije daje odlučne poticaje katehezi da ne odgaja samo subjekte da se živi liturgijsko slavlje, nego nadasve da slavi sam život, tj. da od cijelog života učini jednu liturgiju, bogoslužje u duhu i istini.

Sve ovo što smo do sada naveli o antropološkoj metodi u katehezi i o upotrebi ljudskoga

iskustva ipak nije lako provedivo, pogotovo kad imamo u vidu tiho nestajanje sakralnosti iz kulturnih kategorija suvremenog čovjeka. Neposredni interesi mnogih mladih nisu skloni ponutarnjenju evanđeoske poruke. Potrošačko društvo, masovna kultura sa svojim površnim i standardiziranim modelima života onemogućuje im prave težnje i pronalaženje pravih putova da otkriju u sebi prava pitanja i težnje za smislom života. Stoga ona životna iskustva koja na poseban način omogućuju da se dođe do smisla egzistencije, odnosno koja omogućuju da ta problematika lakše dođe na površinu i postavi se kao problem koji traži odgovor, sigurno da imaju prednost u katehezi mladih.